Tečaj XX. List 39.

NOVICE

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta, 1 fl. 80 kr. za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 15 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 24. septembra 1862.

Kako naj se sadje obera.

Dober gospodar bo vedno skrb imel, da ne bo drevesa poškodoval; zato bo vselej, kadar gré sadje oberat, lojtro k drevesu pristavil, ktera na svojih nogah stojí in je tedaj ni treba na veje naslanjati. Po tej napravi se varuje drevo, da se mu veje ne polomijo in rodovitnost za drugo leto ne prikrajša, ampak tudi sadje se ne očeše, da bi z drevesa popadalo, se otolklo in ne dalo delj časa hraniti. To je tedaj prvo.

Drugo je, da se sadje skrbno s celim receljnom obira in se nikakor ne otišči ali eno ob drugo ne obtolče. Otresovati drevje, ako hočeš sadje hraniti, je nespametno; zato tudi ni prav, ako ga s košare ali žaklja na tla naglo usipaš, sicer se preveč otolče; najboljše je, če se obrano sadje v veče jerbase ali brente nabere in domú nese, kjer se sopet skrbno iz njih pobere in na odločene police zloží.

Kdor hoče sadje dolgo in zdravo ohraniti, mora posebno varovati, da se mu ne otišči in ne otolče; zato naj ga ne prenaša zdaj v ta, zdaj v uni kraj, kakor mačka mlade.

Nekteri puščajo obrano ali celó otreseno sadje delj časa na kupu pod drevjem ležati, kjer ga dostikrat vroče sonce prepeka, kar mu jako škoduje; tudi se miši rade pod kup spravijo in škodo delajo.

Se vé, da tisti gospodar najbolj opravi, kteri sadje koj z drevesa prodá.

Kdor je vajen sadje tresti, naj ga trese, dokler je še zeleno in ktero se precej potem tudi porabi. Tresti se mora pa tudi vselej polahkoma, da se preveč češulj drevesu ne odkrehne.

Marsikdo misli, da otiske sadju ne škodujejo, posebno dokler je še zeleno, in meni, da se mu rana zaceli, kadar se medí. Jaz sem se popolnoma prepričal, da ni temu tako. Čeravno ne začne vsako sadje od otisk gnjiti, ostane vendar le v mesu neprijeten madež, pa tudi okus nekako kvari. Če se hruška ali pa jabelko olupi, se vidi pod lupino madež, ki od udarca ali otiske izhaja, da se ga mora precej velik kos zavreči.

Kadar se sadje obera, se mora do čistega obrati Nič ne smé na drevesu ostati, da ne bodo samopašni in poredni paglovci priložnosti imeli ga s kamni, okleški, preklami ali palicami z dreves klatiti. Nikdar tedaj ni dobro sadja na drevesu puščati, ker zavolj par jabelk ali hrušk mora dostikrat drevo veliko škodo trpeti.

Iz vrtnarstva K. Fišerjevega.

Gospodarske skušnje.

(Dreves, ktere sadú ne donašajo), ne daj koj izruvati in v ogenj vreči, ampak skusi jim veje do tál pripogniti. Boš vidil, da se ti bodo večkrat udale in spet roditi jele.

(Da se sadne drevesa mahú in mrčesa obvarujejo), ima neki najimenitniših parižkih sadjorejcov vedno sod poln vode blizo sebe, v kterem je potašelj raztopljen; s tem svoje drevesa umiva, da se jih mah ne poprijema in da jih škodljivega mrčesa obvaruje. Drevesa obdržé lepo gladko skorjo in ostanejo zdrave in trdne kot železo, rodijo pa od leta do leta, da je veselje.

(Olje iz pešek vinske jagode). Ker je letos bilo grojzdja, posebno ondi, kjer ga ni spomladanski mraz zatrl, naj povemo našim vinorejcom dobro potrjeno skušnjo, da se dá iz pešek vinske jagode prav dobro olje napraviti. Koj po prešanji, ali preden se začne iz tropin žganje žgati, se peške naberajo. Tropine se med dlanmi precej dobro zmancajo in skoz kakošno rešeto prerešetajo, in pri rešetanji ostanejo tropine ali tako imenovane preše v rešetu, peške pa skoz padajo. Ko se peške dobro posusé, se v prah zmelejo, prah pa v vročo vodo dobro pomeša, in se tako dolgo greje, dokler se prav ne strdi, in iz tega testá se olje preša. „Frau. Bl.“

(Kako Rusi hranijo grojzdje, da jim dolgo čez zimo ostane tako lepo), kakor da bi bilo še le zdaj s trte vzeto. Zberó si najprej čisto zdrave grojzde, pa vzamejo kišto in prosá. Prosá nasujejo na dno kište in na-nj položijo potem eno vrsto grojzdja, na grojzdje spet nasujejo prosá in na-nj spet položijo grojzdje in tako dalje, dokler ni kišta polna, ktero shranijo potem v hladno shrambo, kjer ne zmrzuje.

Natoroznanske reči.

Življenje peščenega zrnca.

(Konec.)

„Na planinskem podnožji razprostira se majhna dolina, obdana z lepozelenim drevjem in preraščena s travo in visokim praprotom. Spod brega pa curlja čist studenček in teče po belih majhnih kamenčkih navdol; tukaj se voda unega planinskega jezera odteka, tukaj tudi jaz zopet zagledam beli dan. Po dolgem dolgem temnem potovanju me spet milo solnce prijazno obsije, po potovanju, na kterim sem zopet za nekoliko manjše postalo.“

„Komaj sto korakov deleč me počasi vali bistra studenčnina, kar pridem do kraja, kjer se studenček v precej prostornem kotlu nabira, obdanim z visokim gostim bičevjem. Na dno kotla me voda zanese z obilnimi mojimi brati. Tù menim počivati in si oddahniti od dolgega popotvanja, pa motilo sem se; ta kotel ni tako tih ne tako miren kot ono planinsko jezero. Uno je bilo skoraj mrtvo, imelo je veči del leta ledeno odejo, tukaj je vse živo — na dnu gomezlja mnogovrstna vodna živad, po vodi plava vesela riba ali se ziblje divja raca, ob kraji pa gazijo po blatu in rijejo razne mlakarice. Da pri taki družini za me ni bilo pokoja, je lahko misliti. Nekega dne prileti lepa divja raca, se nekoliko po vodi ziblje, potem se utopi, s širokim kljunom po blatu brba, zopet svetli vrat povzdigne, odleti — in jez v nji. Ko se je namreč raca utopila, segla je s kljunom po neki pijavki, ktera se je bila z enim koncem mene prijela, tako sem prišlo s pijavko vred v račni želodec. Kakor v živem balonu vesljam po zraku, ne vedoče, ali bom kadaj zapustilo temno ječo ali ne“.

Nekaj tednov tako mine, kar nekega dne moja raca k bližnji cegelnici odleti in se tam v lužah kaj dobro najužna; po jedi se vsede na kup ilovice, snaži perje in se očedi. Kmali potem pridejo delavci ter si nakopljejo ilovice, — tako pridem jaz ubogo malo peščeno zrnce med roke cegel napravljajočih delavcov; ne dolgo in jaz siromače zdihujem trdo vdelano v nekem strešnem ceglu, k sreči vendar na površini. V malih dneh je cegel dovelj posušen in na skladavnice v peči zložen; kmalo šviga ogenj in opeče cegel za ceglom. Že čaka voz, da lepo rudeči cegel popelje nekemu mlinarju, ki svoj mlin na Savi vnovič pokriva."

„Mnogo let zdaj navezano na opeko visim. Zopet sem za nekoliko manje, v hudem ogniji namreč me je en del odletel. Leta in leta tako minejo, opeka me sonce, moči dež ali pokriva sneg; sčasoma pa je opeka jela na zraku razpadati, vihár, dež, gorkota omehčale in razdrobile so (se vé da komaj za spoznanje) površino ceglovo, priletijo skoraj nevidljivi kalčki in iz njih zrastejo majčkine majčkine štiblice mahú; ta strohní in na njem zraste nov, veči mah. Tako zopet v tem tičim pod mahovimi koreninicami".

„Nekega dne zbirajo se temne megle, sliši se čudno šumenje in kmali začne tako gosta, tako debela toča padati, da za malo časa pol strešnega cegla na kosce razbitega na tleh leží. Gospodar naloží razbiti cegel ter ga na breg pelje, naj bi ga voda odnesla. Tako sem nenadoma zopet v vodo prišlo".

„Pride pomlad, Sava narašča ter odnaša cegel za ceglom; tudi kos, ki mene veže, zgrabijo valovi in mečejo sèm ter tjè. Zdaj odletí po mahovih koreninicah že poprej odjedena šibrica, ki je meni za podlago. Nekaj časa me tako valovi sèm in tjè pluskajo, pa tudi ta podlaga odpade in prosto plavam zdaj po vodi majčkino peščeno zrnce, kakoršno me zdaj vidiš".

„Tako je moje življenje; kaj še vse zanaprej doživim, kdo vé? To pa dobro vém, kar koli me tudi doleti, zgubljeno in pozabljeno vendar ne bom, ker Bog skrbi za malo kakor za veliko". A. Zup.

Jezikoslovne reči.

Nekteri fonetični zakoni našega jezika.

Per exempla itur ad praecepta.

Da si je našega jezika pisava precej utrjena, treba je vendar popravljati krivo, razujzdano in dvojbeno pisanje nekterih oblik. Popravljavec pa ima se obračati neprestano na izvire pravih vodil, da kar popravlja, tudi popravi. Take vodila so preteklost in sedanjost jezika. Kdor samo staroslovenski jezik pred seboj vidi, zabredel bo v enostransko trdenje; kdor se bo oziral samo po današnjih oblikah, ne bo previdil vzrokov te ali one jezikove prikazni. Zraven pa je še treba tudi na sorodne narečja slovanske gledati, ker se tam dostikrat nahaja, kar sami več nimamo. Nazaj, pred-sé in okrog je tedaj treba svet jezika ogledavati, da spoznamo dobro, kjer stojimo.

Namenjen pa sem pokazati pisavo teh-le pismenk: *s* (cum, con-), *s* (de, de-), *iz* (ex, ex-) in *vz* (sub-, ex-, empor-), ker one nam kažejo neke fonetične zakone slovenske.

S in *z* menjata svoje oblike, kakor pismenke pridejo za njima. Da se olajša ta razprava, treba se mi zdi o pismenkah, posebno o soglasnikih nekaj opomniti.

Vsi soglasniki spadajo v dvojno vrsto.

Eni so taki, da potrebujejo napetega, močnega izgovarjanja; imenovati se smejo tedaj trdi. Ti so: *c*, *č*, *h*, *k*, *p*, *s*, *š*, *t* in tuji *f*.

Drugi se dajajo mnogo lože izgovarjati; so tedaj proti onim mehki. Ti so: *b*, *d*, *g*, *j*, *l*, *m*, *n*, *r*, *v*, *z*, *ž*.

Kdor ima le nekaj zdravega čuta in sluha, mora precej razloček trdote in mehkote vsaktere pismenke spoznati.

Za pisanje *s*-a in *z*-ja je to razdeljenje zeló važno pomniti, ker se bo vidilo brž, da se *s* druži sploh s trdimi soglasniki, ki za njim stojé, — *z* pa z mehkimi.

Kar se pa glasnikov tiče, mehča se pred njimi *s* vselej v *z*; tedaj so glasniki slovenskemu jeziku mehki glasi.

Te opazke nas naj vodijo pri sledečem preiskovanji.

1. *S* (cum, con-).

I. *S* (cum): prepozicija.

Pred glasniki se spreobrača *s* v *z*, na pr.: z apnom, z otroci itd.

Pred soglasniki se mu godi dvoje:

a) pred trdimi ostaja *s* nespremenjen: s cesto, s časom, s hramom, s ključem, s posli, s soljo, s šibo, s tico. Tako tudi pred *f*-om: s fantom.

b) pred mehkimi se spreminja *s* v *z*: z bratom, z družino, z gradom, z jelenom, z lestvico, z mečem, z nevernikom, z ribo, z vozom, z znanci, z žlico.

Pred *nj*-jem se ima pisati *ž* namesto *z*: ž njim, ž njo.

II. *s* (con-) v zestavljenih besedah.

Gori povedane pravila veljajo sploh tudi zestavljenim besedam. Tedaj se pred trdimi soglasniki piše *s*, pred mehkimi pa *z*, razun v nekterih besedah, kakor: slok (iz *s* in lok), sreča (iz *s* in rět-(ire).

Za soglasnike *s*, *š*, *z*, *ž*-jem veljajo posebne pravila. V takih zestavljenih besedah se nadomestuje rado *sô*: sôsed, sôstaviti itd. Al ta *sô* = starosl. son rabijo po mojem prepričanji slovenski pisatelji prepogosto, ker se nahaja *so* samo v nekterih imenih (nomina), adverbijih in glagolih iz imen in adverbij izpeljanih: sovraž, sovražen, sovražiti, ali nikakor ne v prvotnih (wurzel-) glagolih; tedaj ne: soiti, kar ima Janežičeva „Slov." Lahko se dá dokazati, da Janežičeva „Slov." nekoliko takih s *so*-jem zestavljenih glagolov prvotnih preveč ima. Al to samo „in transcursu".

Pred *s*, *š*, *z*, *ž*-jem tedaj se spreobrača *s* v *ze* ali *za*. V pisavi se je *ze*-ohranil še v malo besedah: zesekati (consecare), zestaviti (componere) prim. Janežičeva „Slov." V govoru ljudstva pa še jih gotovo več živi; al ljudski jezik dostikrat *ze*- spreminja v *za*: zašiti (Jan.) m. zešiti; *za*zidati m. *ze*zidati (prim. o tem glagolu: Miklosič Lautlehr. der altsl. Spr. 1850, str. 52); tako da se ena oblika nahaja poleg druge.

Tedaj se je pred *s*, *š*, *z*, *ž*-jem omehčal *s* v *z* in prav po duhu našega jezika se ima toraj ali *ze*- ali *za* pisati: *ze*staviti in *za*staviti; *ze*šiti in *za*šiti; *ze*zvati in *za*zvati; *ze*žgati in *za*žgati (prim. starosl. *se*- in ilirsk. *sa*-).

2. *S* (de, de-).

I. *s* (de): prepozicija.

Pred glasniki se piše *z*: z oreha, z okna itd.

Pred soglasniki:

a) pred trdimi ostaja *s*: s citer, s čolna, s hruške, s konja, s police, s smreke, s šajke, s turna itd.

b) pred mehkimi *z*: z brega, z dreva, z gorice, z jablane, z lese, z meje, z neter, z ribe, z vrha, z zibeli, z žrtvenjaka.

II. *s* (de-) v zestavljenih besedah.

Za *s* (de-) veljajo tiste pravila, ktere smo naveli gori pod *s* (con-) II. Tedaj: zuti, zdrkniti, zlesti, zvrniti; spolzniti. Samo nekaj besed je prihranilo stari *s*: sneti (demere). V tej besedi je zev (hiatus) med *se*-om in *ê* (starosl. en) ispolnil *n*: snêti, posnemati.

Pred *nj*-jem se piše tudi *ž* za *z*: ž njive priti.

Pred *l*-om bi moral *z* stati; al stara oblika je še ostala v glagolu: *s*leči (prav za prav: svleči) in drugih.

3. Iz (ex, ex-).

I. *iz* (ex-): prepozicija.

Iz kakor prepozicija ostaja nepremenjena tako pred glasniki: iz okna; kakor pred trdimi in mehkimi soglasniki: iz broda, iz cirkve.

II. *iz* (ex-) v zestavljenih besedah.

V zestavljenih besedah se dela razloček med trdimi in mehkimi soglasniki. To se vidi iz takih besed, v kterih se je *iz* skrajšal v *s* ali *z*. Tako se sliši pred trdimi *s*: sceditі, sčistiti, skopati, spod, (Janež.) mesto: isceditі, isčistiti itd.

Pred mehkimi pa *z*: zbijati (excutere), zdati, zgovarjati, zjedi, zlijati, zmed, znova, zrajtati, zvrtati, zvir, mesto: izbijati itd. (prim. Janežičeva „Slov.“).

Smemo tedaj iz tega izgovarjanja to pravilo posneti, da se v zestavljenih besedah pred trdimi soglasniki ima pisati *is*: isceditі; pred mekkimi pa *iz*: izgovarjati.

Nekaj različna je pisava *iz*-a pred *z*-jem in *ž*-jem. Slovničarji (prim. Janež. „Slov.“) pišejo sicer izzuti, izžemati, — al ta pisava ni vedno po duhu jezika; veljati bi dal samo: *izza*. Sicer pa se je ljudskemu jeziku izgovarjanje *izz*- in *izž*-a preteško zdelo; spremenil je *iz* v *ze*: zezuti, zežemati; zežvižgati.

4. *Vz* ali *vs* (sub-, ex-, empor-).

Rabi se samo v zestavljenih besedah.

Pred glasniki se piše *vz*: vzeti; pred trdimi soglasniki *vs*: vsplamtiti (Janež. „Slov.“); ali *v* se je že skoro zavsema zgubil; sliši se še sam *s*: scimiti, skliti.

Pred *s*-om se eden *s* gubi: vskočiti (vs-skočiti); vstati (vs-stati).

Pred mehkimi soglasniki se sliši *vz*: vzdigniti; vzdihniti. Tudi tù se je *v* zgubil in sam *z* ostal: zglavje, zlesti, zrediti.

Iz tega smemo posneti to pravilo: pred trdimi soglasniki pišimo *vs*: vsplamtiti; — pred *s*-om samo *v*: vstati; — pred mehkimi soglasniki *vz*: vzdigniti.

Vidi se toraj prizadevanje našega jezika, samo slične (podobne) glase sličnim pridruževati; trde glase pred mehkimi mehčati in mehke pred trdimi ostriti — negledajoč na pomen in večo razumljivost, ampak na blagoglasnost. Kdor primerja v tem obziru novoslovenščino starislovenščini, najde sicer tiste zakone blagoglasja, ali v našem jeziku se to z večo prostostjo stori, kakor tam ali v bližnji nam posestrimi ilirščini. Janko Pajk.

Turško. *)

Turčija je bogata dežela, tako, da bi bila lahko čisto sama za-se, lože kot ktera si bodi evropejska država. Nji ne bi trebalo dovaževati raznega blaga za vsakdanje življenje, kakor ga morajo druge carstva; zakaj pridelki njeni so tako različni, zemlja je tako plodna, da skor nikjer tako ne.

Poslednje leta, vzlasti leta 1847 se je vsa Evropa lahko prepričala, kako bogata je Turčija, samo kar žito zadevlje. Koliko ga je šlo le v zadnji orientaljski vojski! — in od kod so ga dobivali? — s Turškega. Mesca julija 1853 so tuje krdela posedle Moldavo in Valahijo in se mudile noter do leta 1858, pa Turčija je vse sama preživila in žito še krimski vojski pošiljala; na Armensko tudi, in v Abhasijo **), pa ga je bilo vendar dosti še za dom in za druge dežele evropejske, kar gotovo ni malo. Pa to žito, kar ga gré s Turškega, raste le kakih 20 ur na široko od morja tjè proti sredi. Kar ga raste pa naprej, tega ne razvažajo, ker bi bilo predrago, dražje kot je v Londonu na sejmih. To pa za tega del, ker imajo premalo priprave, da bi ga spravili na morje. Po teh krajih je toraj toliko žita, da ne vedó kam ž njim; v vodo ga mečejo, da imajo potlej prostor in posodo za novo. V bližnjih pokrajinah pa časi lakote trpé, kadar ali kobilice, suša ali pa druge zračne uime opustošijo zemljo, in ne da bi jim ga dali, ali pa hranili kakor koli za take kraje, tega ne, so preleni za to in prezabiti; kaj tacega se še ne spomnijo, in tudi ne vedó, kaj se pravi: „Ljubi svojega bližnjega itd.“ Tudi si ne vedó ali pa brž kot ne si iz lenobe nečejo pomagati. Lahko bi namreč prav drago ostajajoče žito prodajali, postavimo, v Carigrad, kjer je kruh zmirom dražji kot v Londonu, kadar je lakota; pa nečejo samim sebi dobro.

Kar zadeva les, tega ni povsod enakomerno. Evropejska Turčija ga ima še precej zadosti; prav — prav malokje bi jim ga morebiti primanjkovalo za kurjavo. V azijski Turčii (Natolii) je le na severju dosti lesa, toliko, da bi ga skor vse druge države, ktere ga potrebujejo, dovolj lahko dobivale od tod za svojo potrebo. Oglína, koliko je pa tega v pomorskem svetu v Natolii! pa če tudi; dobivajo ga Turki vendar, namesto od todi, doli z Angležkega, česar je kriva sama lenoba. Pol južne Natolije pa in notranjska je skor čisto brez lesov, kar omenjata vže Strabon in Livi. Stanovališča so po teh krajih ali iz kamna zidane ali pa iz ilovice; za kurjavo imajo pa suh gnoj.

Ovac, koz, bivolov, teh je grozno veliko in so dobrega plemena, govedje je pa slabeje in ga je tudi malo zaradi vojská. Velbljud (kamela) je velika dobrota za Turka; kadar bo pa tudi na Turškem hlapon prhal kakor pri nas, bojo pa tudi velbljudi umaknili se, kakor je zapelo v naših krajih, postavimo na Notranjskem vozarjem in drugod. Pa le Muhamedani smejo imeti velbljude, drugi ne, zato ne, ker je Turkom ta žival sveta.

Sadja in sočivja je na Turškem še precej. Posebno lepo je grojzdje, pa veliko ga je; dine tudi, potlej buče, kumare, breskve, marelice, murbe, jagode, ohrovt, kteri je raznovrsten, špinača, bob, grah, čebula, kislica, — jabelk, hrušek, češinj je pa malo, krompirja skor nič, šparge pa čisto nič.

Z obrtnijo je slaba. Orožna fabrika damaška je nehala delati, sladkorija tudi, platnarija nič več ne, in porcelana tudi več ne delajo v Damasku. Nektere fabrike so nehale že zdaj — poslednje leta, postavimo, preje ne rudečé in ne delajo zdaj nič več sami, ampak dobijo je iz „Eberfelda“ in „Barmena“. Svilopreji menda bo tudi kmali odklenkalo, kakor je kazno. Neverjetno je pa in vendar res, da dobiva Turčija veliko olja vsako leto iz Napolja, Sardinskega in južnega Francozkega, čeravno bi ga bilo domá prav lahko čez in čez zadosti za domačo potrebo. Tega pa je kriva, kakor je bilo že rečeno, edina lenoba, za ktero bolehajo razne ljudstva turškega carstva, ene bolj, ene manj, Turki sami pa najbolj: telesno in dušno.

Grki in Jermenci so tudi nekako nemarni, pa vendar ne tako; so vsaj živega duha in spretni. Grki brodarijo in kupčujejo, Jermenci si pa drugače pomagajo, kakor vedó in znadó; za poljedelstvo pa ni ne Grk ne Jermenec, pač je pa Grk za rokodelstvo prav kakor stvarjen; Slovani na Turškem bivajoči so pa prav delavni, so poljedelci in pastirji, kar se prav ujema; zakaj, kjer obdelujejo zemljo, tam morajo imeti živino, da jim dela gnoj, brez kterega je zemlja večidel slaba, neplodna. Turek je zadovoljen, da ima le čibuk med zobmí. Hvale vredno je pa, ker so Turki kmali zadovoljni. Za telo ne potrebujejo veliko, pijanosti tudi niso posebno udani, pa zdaj že bolj kot prej, ker jim Muhamedova prepoved ni več tako sveta; začeli so vino poti, in tega se časi dobro nasrčejo, toda nasledki grde pijanosti so tù žalostniši kot v severnih krajih.

Leta 1857 je turška vlada dovolila, da je vsakdo, kdor se vseli v evropejski Turčii, prost telesnega in zemljišnega davka šest let; kdor se naseli v Natolii, pa dvanajst let. Pa kdo bi bil tako nespameten, in bi se vselil na Turškem, dokler ne poskrbí vlada, da bojo naselivci varni — sami in varno njih premoženje, in dokler bo koran tudi v državljanskih zadevah veljal za prvo postavo.

*

---

*) Ker se zdaj mnogo govori o Turkih in Črnogorcih, morebiti ne bo nikomur presedal ta spis, kterega sem kratko povzel iz nekterih zemljopisnih knjig. Pis.

**) Abhasija leži pod kavkaškim predhribom na južno-zapadnem podnožji. Pis.

Turški car ima veliko svetá. Ima ga v Evropi, Azii in Afriki, kar so „Novice“ že omenile enkrat, če se ne motim. *)

Zdaj le še nekoliko zastran podnebja. — To je prav različno. Na jermenskem podgorji trpí zima 9 mescov skor, v Egiptu, Sirii in Arabii je prav vroče, v Natolii in evropejski Turčii pa srednje. Nezdravih okrajin je prav malo. Najnezdravši je Nikomedija (Ismid), Efez (Ajasolug) in Aleksandrette v Sirii. Sicer pa razsaja trdovratna mrzlica malo da ne povsod blizo morja, posebno v Solúnu na Macedonskem, v Niceji, Varni, po spodnjih donavskih okrajinah, skor povsod v severni Natolii, vzlasti v Samsunu in Batumu in, kjer sol delajo, po tacih krajih tudi. Pa nekdaj je bilo v nekterih teh krajih prav zdravo, in bi tudi dandanas lahko bilo, da je država zakaj. Po drugod je pa povsod podnebje zdravo, v nekterih krajih še tako, da jih obiskujejo bolniki, postavimo: zgornji Egipt (otok). Kuge ni več že od leta 1838 ne. Podgoriški.

Dopisi.

Iz Celovca — se piše „Slov. Prijat.“ sledeče, kar zavoljo važnosti svoje vredimo tudi našemu listu: „Prihodnje leto obhajamo Slovani tisočletnico Cirilovo in Metodovo: tisoč let je namreč že, kar sta prižgala brata Ciril in Metod nam Slovanom zveličavno luč prave katoliške vere. Po vsem svetu slovanskem se pripravljajo, da bi to imenitno slovesnost prav slavno obhajali. Kaj bomo počeli mi Slovenci? Starodavna govorica pripoveduje, da je sveti Metod maševal v Jarenini; stara kapela se ravnokar popravlja. Ali bi se ne mogla sredina cele te svečanosti za nas Slovence ravno v Jarenini postaviti? Le premišljujmo in naznanujmo svoje misli po časnikih naših.“ — Tako „Slov. Prijatel“ v Celovcu. Trebalo bi zdaj ono svetinico pripovedke starodavne nekoliko zgodovinsko razjasniti, — dalje kraj, lego itd. Jarenine nekoliko opisati bravcom, ki je ne poznajo.

V Središču na Štajarskem 12. sept. J. M. — Naj vam drage „Novice“ bode ljubo, da tudi iz štajarske zemlje prejmite od mojih rok nekaj vrstic, kakor ste sèm ter tjè nje blagovoljno prejemale od drugih krajev. Prešel sem namreč tekočega mesca slovenski kraj, kar ga je med Slatino pri Rogatcu pa med Središčem na ogersko-hrvaški meji. Našel sem povsod, rekel bi, celó enake zadeve: Dosti veliko sušo, ktere je žalibog! še le od male nedelje, to je, 8. t. m., kakor se mi zdi, konec bil. Že 7. t. m. pa razlila se je slovenska naša Drava tako hudo, da je divje šumela med Halozami in doljnimi Poljanci, ter odnesla brod ormužki. In sedaj se zdi, da bo nam za vinograde preveč dežja, kakor ga je popred za polja in senožeti bilo premalo, ker ljudje že začenjajo brati. Našel sem vinograde v taki obilnosti, da ji od leta 1834 ni še bilo para; po prekrasnih hribih v Halozah kakor tudi po neizrekljivo lepi, prostrani jeruzalemski gori med Ormužem, Ljutomirom in Središčem narava je prsi svoje napolnila, ter je nuja človeku za okrepčanje; mika popotnika ta dar Božji al zvedenca odvrača občna, rekel bi, vera, da se grojzdja še sam gospodar ne sme dotakniti, dokler ni branje. In ta vera ima posledek, da nikjer ne vidiš po sepovih tako zbersanih, potrgljanih trsov, kakor po drugih krajih. — Našel sem povsod čist naroden duh; in česar se človek še pred 10 leti ne bi bil nadjal, kar sem celih 10 dni tod hodil, nisem med omikanimi Slovenci nikjer slišal nemškega razgovora, dokler dobro znamo, kako je to bilo še pred nekimi leti. In ta čisti narodni duh pokazal se je tudi v tem, da so se povsod srca in mošnje odprle, kjer se je koli napomenila žalostna lega borečih se naših bratov Črnogorcov in Hercegovincov; tako se je brez iskanja in pritiskanja nabrala čeravno mala svota od 21 gold. 40 kr., al vendar izvirajoča iz čistih src in blagega namena. Pošljite te denarje zboru gospojinskemu v Zagreb, ki zbera doprineske za žalostne naše brate. *) Doprinesli pa so sledeči gospodje: Fajmošter Stranjšak 1 gld., Raićev Božidar 5 gld., Miha Kokot 40 novč., Trampuš, kaplan 1 gld., A. Kos Cestnikov 1 gld., tehant Dainko 1 gld., Vrbnjak, kaplan 3 gld., Weixl Ivan 1 gld., J. V., fajmošter 1 gld., dohtar Magdić 1 gld., Gaspar Majhenić, kaplan 1 gld., Šinko Božidar, profesor 2 gld., Fric Božidar, fajmošter 1 gld., Suhač Toni 1 gld., Ivan Macun 1 gld.

Iz Št. Jurja na Stajarskem 16. sept. F. S. — Naj Vam javim preveselo novico. Naš ljubljeni Davorin Terstenjak so se že toliko okrevali, da so zapustili posteljo, da se hodijo sprehajat, da so prestali sitno bolezen, ki jih je več kot mesec dni nadlegovala. Vidi se jim, da so veliko trpeli, slabost se še očividno kaže pri vsaki stopinji. Pa, hvala Bogú! ostala nam je bistroumna glava, ki le na čast in blagor Slovencom deluje in se jim preteklost odkriti prizadeva. — Zdaj je ravno trgatva pri nas. Kodar ni toča pobila, je res veselje polne trte ogledavati. Že dolgo ljudje ne pomnijo take dobre letine v vinogradih. Se vé, da kjer je toča brusila in sicer še celó trikrat, tam je žalostno. Kdor ga je mislil 14 štrtinjakov nabrati, bo pa revče ga za poljak naiskal!

Iz Tomina 12. sept. J. P. — Kako so se letos čbele na Krajnskem obnesle, nam še nihče ni naznanil. V našem kraji, in tako slišimo tudi od vseh strani, so letos čbele tako dobre, da že veliko let ne tako. *) Panjovi niso le bogati, temuč tudi strd (méd) je tako žlahna, da ne more bolja biti; čbelarji jo primerjajo po dobroti z vinom 1834. leta. In res je tako. Ker je bilo takrat, ko so čbele brale, vreme skoz in skoz lepo suho, je pa nočna rosa zgolj edina vlaga bila ajdnemu cvetju. Kar so tedaj letos neizrečeno pridne čbelice nabrale, je čista sladčica. Škoda le je, da že več let je čbelarjem pri nas veliko veliko čbel pod zlo šlo, da tedaj nekteri niso letos ne panjiča imeli. Ta okolišina je kriva, da pridelek medú in voska sploh ne bo tako obilen, kakor bi sicer bil, ako bi bilo dosti čbel bilo.

S Pivke. ⚖ Na dopis s Pivke zastran potrebnosti učilnice za dekliške dela v Postojni prinesle so „Novice“ v 36. listu odgovor. Brez daljnega ugovora svetujem nekaj. Čeravno se je bati, da navadna osoda nasvetov, po kteri se vleže pisemski prah na-nje, ne bi tudi sledečega zadela, ga vendar le hočem razodeti. Nasvetujem namreč, naj bi se stanovanje enega zdaj v šolskem poslopju prebivajočih učenikov v hiši št. 132 (nekdanje stanovanje gg. duhovnih pomočnikov), ki je v najem dana, odločilo za to učilnico, ali pa naj se imenovana hiša za to napravi. Ta veča ovira zastran stroškov za zidanje poslopja bi bila po tem takem premagana. Po premagani poglavitni oviri ne bo težko, manjših zadržkov odpraviti, ako se reč s resno in trdno voljo v roke vzame.

Košana na Notranjskem 18. sept. R. — Po hudih nalivih pretečenega tedna se je nagloma tako huda gnjilina poprijela krompirja, da tem, ki ga po ti obilni moči še le kopljejo, vès pognjiti žuga. Tudi grojzdju je nekoliko škodovalo, ker jagode prenapite so jele pokati; sicer je pa še dosti zdravo in precej dobre kapljice obeta. Kar strnje zadeva, je bilo obilno slame pa le srednjo mero zrnja. Ajda je pa prav lepa in brstna in se obilnega pridelka nadjamo; enako frmentin ali turšica.

Iz Ipave 10. sept. ☭ (Konec). — Med „besedo“ in večerjo bila je našim gostom zunaj pod milim nebom mala kratkočasnica napravljena, kjer so v razveseljevanje

*) O Turčii bi se dalo še veliko pisati, kar opuščam, ker le to omenjam, kar „Novice“ še niso povedale. Pis.

*) Zgodilo se je že po Vaši želji. Vred.

*) Okoli Ljubljane so marsikak dan čbele nanesle po 4 in 5 funtov v en panj. Vred.

nazočih in druzih, kteri so se ta večer radovedno ozirali proti Zémunu, umetno napravljeni ogenj kviško metali. Res prav kratkočasno intermezzo je bilo to med „besedo“ in večerjo.

Okoli devete se je množica veselo, pa spodobno in mirno na vse strani razšla. Pri večerji je ostalo kakih 150 gostov. Imeli smo se prav po domače kot bratje in otroci ene slavne matere. Napivalo se je rodoljubom pričujočim in nepričujočim, zdravica je sledila zdravici. Naj omenim le nekterih.

Gosp. dekan Grabrijan napijejo najprvo Nj. Veličanstvoma presvitlemu cesarju in cesarici tako-le: „Lepa množica nas je tukaj zbranih; nismo vsi Ipavci, vsi smo pa lojalni Avstrijanci; vsi se veselimo, da imamo cesarja, ki nam blagodušno dovoljuje, da si smemo svoje národne, dozdaj ojstro preklicane občutke tako javno izustovati. Mislim, da vsak Slovenec živo potrebo čuti, da bi usmiljeni Bog tacega vladarja dolgo dolgo let ohranil, ki si ni samo na svoje geslo napisal „Pravice narodom“, ampak nam jih tudi v resnici podeljuje. Pa dolgo življenje je le pičla sreča, če se ne opira na blagovoljne podlage, posebno če je človek pri zdravem srcu dušno bolán, kakor se je gotovo našemu presvitlemu cesarju godilo o času nevarne bolezni presvitle cesarice naše. Zdaj ko pa slišimo, da je premilostljiva mlada gospá ozdravela, gotovo je, da se je tudi srce našega cesarja razveselilo; zatorej zdaj složno recimo: V takem srečnem stanu in veselji ohrani Bog dolgo dolgo let našega cesarja Franca Jožefa in presvitlo cesarico Lizabeto“! Srčni slava- in živio-klici so grmeli po teh besedah od vseh strani. — Župan slapenski, gosp. Frjančič, napije gostom ljubljanskim, in se z veseljem spominja, s kako prijaznostjo in častjo so poslanci ipavski bili sprejeti v ljubljanski čitavnici, ter blizo tako-le nadaljuje: „Kdo pa popiše danes naše veselje, ko ste sami semkaj prišli, nas obiskat na našem domu. Srčno radi bi Vas, verjemite mi, v vsaki soseski posebej sprejeli in pozdravili; pa ker bi Vam h temu časa primanjkovalo, smo Vas pripeljali na ta prijazni homec, da od tukaj ogledate naše sela in vasi, ki Vam prijazno svoj pozdrav nasproti kimajo. Jaz pa v imenu vseh Ipavcov kozarec poprimem in zakličem: „Dobri došli v ipavski dolini, predragi nam gosti ljubljanski, Bog Vas živi še mnogo mnogo let!“ Zopet navdušeni živioklici. — Gosp. Tonkli iz Gorice še posebno potem napije g. dr. Bleiweis-u, ter se mu srčno zahvaljuje v imenu Slovencov goriških za njegov trud o boji za narodske pravice. In ponavljajo se srčni živio-klici. — Gospod Ambrož napije grofu Lanthieri-u mlademu, „ki se v vsem pravega domoljuba kaže, ob enem pa svetu častno spričuje, da v domoljubji ni nikakoršnega razločka stanú“. Iznova živioklici. Potem dr. Bleiweis napije zdravico „možu, kteremu gré srčna naša hvala, da se tako rajsko radujemo danes, — možu, kterega srce ni včeraj še le domoljubje prešinilo, marveč kterega sveto geslo je od nekdaj že: „vse za vero in narodnost“, zato tedaj tudi sedaj, ko nam je veličastna cesarjeva beseda narodno ravnopravnost dodelila, je s krepko roko povzdignil zastavo, na kteri se lesketá ono geslo. Bog živi prečastitega g. dekana in kanonika Grabrijana!“ In spet so živio-klici doneli brez konca in kraja. — Gosp. Ambrož napije domoljubnim Vipavcom in njih vrlim županom, kteri kažejo, da zapopadajo novi čas ustavne vlade in narodnih pravic. In spet so živio-klici doneli po dvorani. In kmali potem napije na slavo gosp. Antonu Černetu, državnemu poslancu, „neprestrašljivemu zagovorniku naroda slovenskega“, — in spet so se ponavljali slava-klici, ki so gosp. Černeta tako ganili, da je odzdravil to zdravico z napitnico, rekši, da danes v toliko velikem zboru je iznova se očividno prepričal, da narod slovenski vseh stanov se živo zaveda svojih pravic in da je po tem takem pač sveta dolžnost poslanca slovenskega, braniti narodu svetinje njegove. — Gosp. župan slapenski se pri tej priliki spominja še drugega pogumnega branitelja slovenskih pravic v zboru državnem in napije z nadušenimi živio-klici sprejeto zdravico gosp. dr. Tomanu. — Potem povzame dr. Bleiweis besedo in zahvalijoč se za toliko prijazni pozdrav domoljubnih Goričanov napije na dobro in stanovitno zdravje, ki daje človeku moč, da ne onemore v vsakdanjih borbah: vsem rodoljubom slovenskim, ki so se snidili danes tukaj od Soče, Pivke in Adrije. In spet je bilo vse živo po dvorani. — Ni bilo dolgega oddiha in gospod dekan napijejo svetlemu knezoškofu Jerneju Vidmerju blezo tako-le: Ni še dolgo časa, kar smo Ipavci srečo imeli, svojega škofa med sabo imeti, ki so se od ene strani kakor razsvitljen viši pastir, od druge pa kakor rojak med rojaki, ali kakor Slovenec med Slovenci odkrito in blagovoljno obnašali. Zato se smemo zanesti, da ta bistroumni viši pastir, kar se bolj med svojimi ovčicami po njih potrebah ozirajo, tolikanj bolj spoznavajo, da Slovenec je državljan, ki do priznanja svoje narodnosti toliko pravice ima, kakor vsaki drugi narod. Slava tedaj prečastitemu našemu g. knezoškofu Jerneju!“ In živio-klici so odzdravljali to zdravico. — „Hvaležni Slovenci, spominjaje se svojih viših duhovnih pastirjev — spregovori med drugim dr. Bleiweis — pa ne zabijo nikoli vladika, ki je prvi pred vsem svetom za slovenski narod povzel besedo v državnem zboru dunajskem in se mu je potem že mnogokrat v djanji skazal blagosrčnega mecena: zato slava svetlemu vladiku Jurju Strossmajer-u! In navdušeni slava-klici so odmevali po dvorani. — Sledilo je še več zdravic, ki so zmiraj novo življenje v veseli družbi izbujale. Gospod fajmošter kriški Sušnik, napije gospém in gospodičnam, ki so prišle iz Ljubljane poslavit veselico današnjo; gosp. prof. Erjavec dodaja tej zdravici še to, da napije vsem Slovenkam, posebno pa še materam slovenskim, kterim priporoča v mehke in dovzetne srca otročičev saditi ljubezen do domovine, da bode to seme veselo klilo in obilo sadú donašalo, pa popravilo to, kar je nemila nam preteklost hudo grešila. In „živile matere in hčerke domoljubne!“ je donelo od vseh strani. Pa še ni bilo zdravic ne konca ne kraja; pa kdo jih pomne vse? Na slavo duhovščini slovenski, našim kmetiškim gospodarjem, vrli pevski družbi vipavski, ki je današnjo veselico tako močno povzdignila, so sledile še napitnice z drugimi vred.

Proti koncu večerje se je še oglasila naša pevska družbica, in nam je „Vipavsko“ in Vilharjevo „Na jezeru“ še enkrat zapela. Posebno ste zadnje dve vrstice Vilharjeve „Čujte hribi in bregovi, da sinovi Slave smo“, vse pričujoče tako navdušile, da se je vsa družba vzdignila, in jih s pevci vred prepevati jela častivši s tem tudi pesnika njenega. Pa tudi „Vipavska“ je z neko posebno radostjo navdajala celo družbo, tako, da menda kake trikrat so jo mogli še med večerjo peti. Glasi se ta kratka pa krepka pesmica tako-le:

Slavček poje po grmičkih,
Pa le malo časa;
Taka je pri drugih tičkih,
Kmal ne dajo glasa.
Pa Ipavca to ne moti:
Sam si zná zapeti;
Za veljavo, kar se loti,
Vžuga vse na sveti.

Saj po žilah se pretaka
Kri mu vroča, zdrava;
Ne potlač' ga vsaka spaka,
Nič mu ni zmotnjava.
Ne prepeče ga vročina,
Burja ne omaje;
Če pa tirja domovina,
Kri, življenje daje.

In tako se je približala polnoč med prijaznimi pogovori in navdušenimi zdravicami — bil je čas, ločiti se. Z zastavo goriško na čelu zapusti vesela družba kratkočasni Zémun in se podá v lepem redu proti Trgu, popevaje priljubljeni „Naprej“, do stanovanja gostov ljubljanskih, kjer se z navdušenimi slava- in živio-klici od njih prav srčno posloví.

Mi pa Ipavci, se Vam, slavni gospodje, predragi nam gosti ljubljanski, še enkrat zahvaljujemo za ljubeznjivo prijaznost Vašo, da ste nas obiskali; svesti smo si, da Vaš prihod k nam in besede, ktere ste nam govorili, so nas v

našem narodnem življenji za eno dobro stopnjo naprej pomaknili. Hvala in slava pa tudi Vam, dragi brati in sosedje naši, ki ste v obilnem številu nas pohodili ter veselico našo, ki je vse razveselila, pa nikogar ni razžalila, s svojo nazočnostjo tako lepo povikšali. Z Bogom!

Iz Ipavske doline 19. sept. K. — Bendima se je v sredo začela. Mislili smo, še do druzega pondeljka, to je, do 22. t. m. počakati, pa ker se je bilo bati, da ne bi grojzdje zavoljo silnega deževanja gnjilo, ni kazalo, več odlašati; reči pa moramo, da je grojzdje dobro zrelo, kakor že več let ne tako. Nabira se pa le po malem. Vreme je, hvala Bogu, še precej ugodno.

Iz Kamnegorice 2. sept. A. žl. K. — Včeraj smo sklenili tukajšno šolsko leto. Prepričali smo se pri končnem izpraševanju, kako izvrstno so izurjeni učenci v vseh vednostih, v kterih se mladež v ljudskih šolah po deželi podučuje, kar je toliko bolj hvale vredno, kar je bilo obilo truda treba 182 učencov in učenk na tak stan vednosti pripeljati. Zavoljo tega pa gré hvala posebno našemu nevtrudljivemu učeniku gosp. P. Zoretu in gosp. kaplanu Jož. Sterbencu. Če ima učiteljski stan že sam po sebi mnogo truda in britkosti, moramo toliko bolj grajati sirovo obnašanje nekterih nehvaležnežev, kteri z grenkimi besedami veliki trud učenikov poplačujejo. Al to naj jih tolaži, da vsake babure glas ne predere nebes!

Iz Ljubljane 19. sept. *) Ker se tù in tam kakšen dopis bere iz dežele, ki ga „Novicam“ piše kaka domorodkinja, ne smejo vendar tudi Ljubljančanke mutice biti; al to bi se jim smelo skor po pravici očitati, ker od tistihmal, kar je bila vojska zavoljo „krinolin“, nismo brale nič od nobene Ljubljančanke v „Novicah“. Krinoline so nam res zlo priljubljene, pa ljubezen naroda našega nam mora vendar srce naše še bolj širiti kakor nam širijo krinoline život naš. Če je res, kar so že naši stari očetje rekli, da „hiša ne stojí na zemlji, ampak na ženi, moramo tudi me na vso moč podpirati narodni dom. Čmu nam bi bil sicer Koseski prestavil Schillerjevo „Vrednost žen“, — čmu nam je Vodnik, čmu posebno Prešern nam pel toliko lepih pesem na čast? Naj nam bode tedaj ponos, da smo Slovenke! Časi so taki, da bi bil greh, ako bi „drugim proso branili, svoje pa pušali vrabcom.“ Vrabcov pa, ki se zaletujejo v naše domače proso, saj veste, je sila sila veliko. Bog daj, da bi saj domoljubje naše se povsod tako ustanovilo kakor se je krinolinje, — in ne bo se nam bati, kadar bojo zginile krinoline, da bo zginilo tudi ž njimi rodoljubje, saj se vé, da „kakor mati prede, tako hči tkè.“ — Te vrstice Vam, ljube rojakinje, za danes sporočuje Barica G.

Iz Ljubljane. Pretekli sejm ljubljanski se je prvi dan dobro obnesel; ljudí je bilo nenavadno veliko in trgovina še dosti živa; judje so svojo robo ponujali v slovenskem jeziku tako izurjenem, da osramotijo „krajnsko špraho“ marsikterega penzijonista; al ostale dni celega tedna ni bilo dosti sledú, da je sejm. Živinski sejm je bil poln, goveda drage, pa mesarji tudi v tem niso bili s živino zadovoljni, ker je bilo celó malo pitane vmes.

— Sl. c. k. ministerstvo kupčijstva je kmetijsko družbo vprašalo za njeno mnenje: ali naj bi se leta 1865 napravila na Dunaji razstava obrtnijska in kmetijska in ali naj bi razstava obsegala blago vseh ptujih deželá ali le nemških zveznih dežel? Družba je 13. t. m. sklenila odgovor: 1) da je prezgodaj, ako je razstava že l. 1865; saj 5 let naj bo vmes med letošnjo angležko in prihodnjo dunajsko razstavo, da se razstavniki enmalo odpočijejo in tudi obrtnija more kaj novega v razstavo poslati, — svetovalo se je tedaj leto 1867 za razstavo; 2) razstava naj bo velika kakor je bila v Parizu in Londonu, ne pa le odlomek nemških deželá; 3) zavolj žalostnega dnarnega stanú naj se stroški razstave ne nakladajo državni kasi, za ktero bi se doneski mogli po viših davkih nabrati in bi tudi take zadel davek, kteri od razstave celó nobenega dobička nimajo; zato naj sl. ministerstvo skusi to reč tako na noge spraviti kakor na Angležkem, da podvzetni in dnarni špekulanti napravo razstavnega poslopja na svoje stroške prevzamejo in so potem tudi vsi dohodki vhodnine njihovi. Čas bi bil enkrat, da se Dunaj skaže, da njegovi dnarničarji sami kaj premorejo in da se ne naslanjajo le na državo, ampak ji radovoljno sežejo pod pazdiho. Če je tudi poslopje privatno podvzetje, bo državo še tako zadelo dosti stroškov.

— Tudi tukajšna kupčijska in obrtnijska zbornica je po enakem pozivu ministerskem se v poslednjem svojem zboru pomenkovala o prihodnji razstavi dunajski in tudi ona je rekla, da naj razstava bode velika za vse državo svetá, toda še le leta 1869 ali 1870; zavoljo dnarnih stroškov pa ni nič govorila. Dalje je bila v tej seji tudi beseda za višo realko Ljubljansko. Reči moramo, da smo res željno pričakovali, kaj bode gosp. Mühleisen, kterega poznamo kot praktičnega moža, stopil s kakim gotovim nasvetom pred zbornico; al slišali smo le spet dokaze za potrebo više realke in da naj se to deželnemu odboru na srce položiza prihodnji deželni zbor, — pa tudi zbornica ni druzega nič sklenila. Čudno se nam zdi, da se nobeden odbornikov saj iz „Laibacherce“ ni spomnil, kar je deželni odbor o tej zadevi že davnej storil po sklepu svoje seje 17. oktobra 1861, ko je mestnemu odboru, v kterega opravilstvo ta reč po dosedanji postavi za realke pred vsem spada, poslal povabilo: 1) naj najpopred natanko pozvé stroške, ki jih bo (razun učiteljev, ktere država plačuje), prizadjala naprava více realke, in 2) naj pové določno, koliko teh stroškov mesto na-se vzame? Dokler deželni odbor nima za svoje predloge te podlage, ne more z najboljo voljo nič storiti, in sukali se bomo v eno mer okoli kolobarja, ki nas ne spravi ne naprej ne nazaj. Slavna kupčijska zbornica ali saj njeni gospod tajnik bi mogli poznati gori omenjeni „Organisationsstatut“, da ne delajo zastonj potov, ki nas ne peljejo k nobenemu cilju in koncu. Da bi nam bila viša realka koristna, to je bilo že stokrat rečeno v različnih varijacijah. Kjer pa ni „Unterbau“ dodelan, se ne more začeti „Oberbau“.

— V zboru zgodovinskega društva 11. sept. t. l. je dr. Etbin Costa naznanil med drugimi sledečo, prav mično zgodovinsko drobtinico. Leta 1530 je poslal nemški kralj Ferdinand I. tri poročnike v Carigrad, da bi za mir ravnali. Poslanci ti so bili: vitez Nikolaj Jurišič, dedni ključar na Hrvaškem, Jože žl. Lamberg iz Snežnika, in en vitez iz Štajarskega. Kralj Ferdinand je svojim poslancom naročil, naj pri sultanu nemško govorijo; cesarski tolmač Benedikt Kuripešič iz Gornjega Grada bo potem prestavil vse govore v latinski, in tolmač sultanov v turški jezik. Tolmač sultanov pa ni razumel jezika latinskega, ampak samo laškega, laškega pa poslanci niso hotli rabiti. Zavoljo tega so druzega tolmača iskali in ga našli, kteri je hrvaški jezik razumel. Poročnik nemškega kralja Nikolaj Jurešič je tedaj pri sultanu hrvaško govoril, tolmač pa je hrvaški govor prestavljal v turški jezik.

— V zboru pravoznanskega društva je 12. septembra tega leta predsednikov namestnik gosp. dr. Schöppl opomnil prežalostno smrt društvenega predsednika, gosp. deželnega poglavarja žl. Ulepiča; celi zbor je na njegov poziv slovesno svoje spoštovanje do rajnega na znanje dal. — Potem se je marsikaj sklenilo o notranjih društvenih zadevah. Prvi tajnik dr. Etbin Costa je med drugimi tudi naznanil, da društvo dobiva v zameno svojega časopisa že več kot 20 pravoznanskih, zgodovinskih in političnih periodičnih listov. — Visokospoštovani g. Anton baron Zois je družtvu pristopil. — C. kr. okrajni predstojnik Anton Globočnik je govoril o pravicah, ki si jih vlada pridržuje do gojzdov ali kakor pravoslovci pravijo „o vladarskih

*) Iz srca radi vzeli; prosimo le večkrat kaj. Vred.

pridržnih gojzdnih pravicah“ (landesf. Waldreservationsrecht). Vsak vé, kako imenitna je ta reč za našo gorensko in notranjsko stran, in gosp. Globočnik je tako temeljito in razločno preiskaval to važno zadévo in pravice ljudstva tako krepko in jasno dokazoval iz zgodovine in postav, da se ta njegov sostavek zamore res prava spomenica imenovati.

— Gosp. prof. dr. Klun je unidan vredništvu „Triesterce“ poslal sledeči „odgovor“, ki ga je pa ona tako pokvarila, da v njenem natisu ni bil ničemur več podoben — spet nov dokaz: kako manipulirajo nemškutarski časniki. Gosp. dr. Klun nas prosi, naj natisnemo „odgovor“ njegov tako, kakor ga je on pisal in se tako-le glasí: „Nek ljubljansk korespondent mi v 182. listu „Triesterce“ zastavlja vprašanje: „kaj da sem storil, da me „Novice“ jemljejo pod protekcijo svojo, in kaj je morebiti krajnskemu deželnemu zboru še ene Janusove glave več treba?“ Take vprašanja sicer niso vredne odgovora, vendar hočem radovednežu čast skazati in odgovoriti na te vprašanja. Menda se ne baham, ako rečem, da sem, več let v svoji domovini bivajoč, saj nekoliko za-njo storil. Teh čeravno še tako majhnih zaslug mojih za domovino vendar „Novice“, ki skor že skozi 20 let možato in pošteno zastopajo blagor naše dežele, ne morejo popolnoma prezreti; če so se tedaj mene s prijaznim priznanjem spomnile (za česar sem jim hvaležen), ni to nikakoršna „protekcija“, — kajti „protekcija“ je le to, če namesti pravice skazuje se milost. Sploh sem v celem svojem življenju malo protekcije vžival; kar sem in kar imam, sem si prislužil pošteno. — Kar pa se tiče šantove prilike z „Janusovo glavo“, nas uči mitologija, da Janus — ajdovsko božanstvo — je imel staro glavo nazaj obrnjeno, z mlado pa je gledal naprej. Razjasnilo tega je priprosto. V preteklost je treba se ozirati, da razumemo sedanjost in prihodnost; starodavna preteklost je učilnica mladostni sedanjosti. Da sem se pečal z zgodovino krajnsko, mislim, da pričajo dela za me. Zato ne le krajnskemu deželnemu zboru, ampak vsem deželnim zborom, pa tudi državnemu zboru dunajskemu iz srca želim prav veliko Janusovih glav pa prav malo malopridnih lenuhov, — gospodu korespondentu pa kaj več mitologične vednosti.

Na Dunaji 6. sept. 1862. Prof. dr. V. F. Klun, častni mestjan ljubljanski.

— *(Pobérki iz raznih časnikov.)* V „Tagespošti“ pa tudi v „Vaterland-u“ je baron Karneri odgovoril na tisto ostro svarílo, ki so mu ga slovenski rodoljubi, kakor smo zadnjič v „Poberkih“ slišali, iz Maribora poslali v Wildhaus v dokladi „Vaterland-ovi“. Al kaj je na to odgovoril in kako? Vsa pisarija je očitna — „mea culpa“! Vidi se, kako ga je ona poslanica potlačila, ktero imenuje „rücksichtslose Expectorationen“. Gospod v Wildhausu je menda mislil, da bojo razžaljeni poštenjaki nesnažno pisarijo prijemali z „Glacé-Handschuhen“. „Tagespošta“ pa je celó molčé vtaknila v bisago svojo vse, kar se je v oni poslanici reklo. Samo po ljubljanskem dopisunu se dá zagovarjati sirota s tem, da pravi, da ji „ultra-si“ druzega ne vejo odgovoriti kakor to, da pravijo, da „je laž, kar piše“. Pač slonovo kožo mora imeti, komur to še ni zadosti, ako se očitno lažnik imenuje! Kdor pa se ne bojí, koga očitno lažnika imenovati, ima že dokazov gotovo, da jih bo dal na dan na pravem mestu, kadar bo treba. Ljubljanski dopisún ima spet strašno bridke čase: zaupnice ne more požreti, ki jo napravljajo mestjani gosp. županu za njegov god, da mu pokažejo, da ga še zavoljo več cenijo kakor zavoljo „Pflasterunge“, kakor je „Laibacherca“ tako prisrčno „naiv“ unidan rekla in s tem svojo sorodnost s „Triesterco“ celó premalo skrila! Ker zavoljo te zaupnice znani dopisún pika tudi spoštovanega našega domoljuba Horaka, mu moramo novico povedati, da g. Horak namerja izdati „Blätter aus meinem Tagebuch-u“, v kterih bo marsiktero historico povedal iz mestnih volitev, kako pohlevno so hodile imenitne gospé itd. dopisunove stranke ga prosit, da bi iz Saula postal Paul, pa — Saul je ostal Saul. — Pa tudi tega „Tagespoštar“ ni mogel brez togote pogoltniti, da so ga pošteni Ločani v svojem „Eingesendet“ v „Laibacherci“ 212. po prstih krenili; ker pa druzega ne more zoper to, sam sebe tolaži, češ, da so Ločani to iz „prijaznosti“ storili. „Tagespoštar“ misli, da celi svet se s tako kramo pečá kakor on in njegovi pajdaži!

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Prvo delo zbornice gornje in doljne državnega zbora, ko se je 15. t. m. spet snidel, je bilo: vošilne pismi presvitli cesarici po prestani hudi bolezni pokloniti, ki ju je s srčnim veseljem sprejela. Od tistih mal praznuje spet zbornica gornja, zbornica spodnja pa se je lotila posvetovanja o vpeljavi nemške kupčijske postave v naše cesarstvo po predlogu ministerskem. Čeravno poslanec českí Pražak jasno dokazuje, da take postave sedanji ožji (mali) zbor vsled ustavnih določil ne more vzeti v svoje roke in se desna stranka zato ne bo udeležila tega sklepovanja, in čeravno tudi Mühlfeld in Skene, poslanca skozi in skozi centralistične leve stranke, se spodtikujeta nad to postavo, je vendar večina, kakor je to že navada, vse te pomislike unićila in po željah ministerstva sprejela to postavo v svoje opravilstvo in jo že tudi dognala. Včeraj (torek) je začela zbornica pretresovanje druge postave, ki jo ji je ministerstvo predložilo, namreč: prenaredbo (revizijo) zemljišnega (gruntnega) katastra. To je zlo važna reč za marsiktero deželo in posebno za krajnsko, ktera že toliko let zdihuje po pravični prenaredbi. — Kmali bomo spet druge papirnate desetice dobili. Te, ki so bile nedavnej izdane, niso spoznane za dobre, in ministerstvo bo dalo že spet druge napraviti. — Te dni smo brali dolgo dolgo vrsto sodniških uradnikov, ki jih je za sodnije hrvaško-slavonske imenovala kr. dvorna kancelija; sèm ter tjè smo našli tudi kakega Slovenca vmes. — Za sklic erdeljskega deželnega zbora dela vlada res priprave; ali pa bo hotel ondašnji deželni zbor, sostavljen iz Ogrov, Seklerjev, Rumunov in Saksoncov, poslance poslati v državni zbor, nek sama vlada nima upanja veliko. — Na Ogerskem in v Galicii se spet razširjuje goveja kuga. — Na Laškem se vsa govorica še zmiraj suše okoli Garibaldita; zdaj se sliši, da mu bojo mogli nogo odžagati in je življenje njegovo v veliki nevarnosti, zdaj pa spet, da ga bojo pomilostili; Garibaldi pa nek noče milosti, ampak sodbo, ki bi svetu marsikaj odkrila, kar kralju ne bi bilo po volji. V pismu do amerikanskega konsula, ki ga vabi za poveljnika v amerikansko armado, je 14. t. m. odgovoril, da, ako pride iz zapora in se ozdravi, bo zapustil Italijo in šel Ameriki na pomoč. — Pogoji med srbsko in turško in med črnogorsko in turško vlado še niso popolnoma znani; mir na obeh straneh pa je za zdaj gotov. — Nemci so začeli spet edinost zidati, pa zidarji so na dva kampa razdeljeni, eni „Malonemci“ tišijo v Weimar, drugi „Velikonemci“ pa v Frankobrod, da bi vsak po svoje naredili podlago edinosti. — Zdaj je gotovo, da konec londonske razstave bo o vseh Svetih. — 6 let ni bilo rekrutbe na Rusovskem; carski ukaz jo zapoveduje zdaj za leto 1863; rekrutba se ima začeti 15. januarja in iz 1000 možkih 5 jih vzeti.

☞ Današnjemu listu je priložena 23. pôla „povestnice“.

Listnica vredništva. Gosp. J. B. v V: Vaš prepis iz „Slovenije“ nam je vesela priča rodoljubja Vašega; al zdaj ko imamo izvirnih sostavkov obilo, ne moremo vzeti poslanega. Prosimo kaj druzega izvirnega. — Gosp. —g— v M: Prejeli in razdelili. — Gosp. V. Z. v L: Dokler ne pošljete konca, ne moremo natisniti, kar ste nam dali. — Gosp. J. v Bist: Ker je v dopisu iz Ip. večidel vse rečeno in nam spet zlo prostora manjka, ne zamerite.

Popravki. V pesmi „Prekletstvo in blagoslov“ v 38. listu „Novic“ v kiti 2., stihu 7. mesto konec beri kon'c; v kiti 3., stihu 3., mesto kterim beri katerim; v kiti 4., stihu 6., mesto sicer beri scer; v kiti 8., stihu 3., mesto trud beri tud'; v kiti 13., stihu 8., mesto zdržuje beri združuje; v kiti 15., stihu 2., mesto gimnazija beri gimnaz'ja; v kiti 15., stihu 6., mesto jo beri je.

Krajnska Slovenija.

Zložil Juri Grabrijan leta 1823.

Pomagaj Večni in Dobrotni
Popisat' jezik mi sirotni,
Ki mater 'má, — je ne pozná,
In brž, ko uma kaj dobiva,
Ga precej ptuji duh zaliva,
In ptuji veter mu pihljá;
Ne more v svojem se ozreti,
Očí ne more v svoje vpreti,
Povsod le ptujšnja mu igrá.

Glej! vse počutke mu zatira,
Želje otročje mu podira,
Ki jih od matere dobí.
Prečudno vadi ga črtiti,
Dobrote njene pozabiti,
Za ktere dost še vedil ni,
Pa njene šege zaničváti,
In smešne druge posnemvati
Rojakom trobi dní, nočí!

Če revni stan ta premišljujem,
Skrivaj pri sebi sam zdihujem,
Od žalosti že vès kopním.
Al' ni od črta taka sila?
Al' ni natore spreobrnila? —
Divjakom take ne želím!
Človeka sili zatajiti
Nagóne srčne, in storiti,
Kar je nasprot počutkom vsim.

In ta nesreča je zadela,
Ter zlobno treti je začela,
Slovenja! oj! tvoj slavni ród!
Že zbirajo se vse nadloge,
Sèm klatijo se v naše kroge;
Ne bom že pravil: kdaj? odkod?
Zadost, da pravim: Ni ga kóta —!
Povsod je huda kužna zmota
Že praznovala letni god!

Preblažen je, kdor tam stanuje,
Kjer se jezika slava čuje,
Tam, kjer mu venci še cvetó,
Kjer ni potreba glave tréti,
In ptujega poprej uméti,
Še preden svoj'ga kaj vedó.
Al jez sem zgubil svoje leta
Do zdanj'ga časa od detéta,
Z jeziki ptujmi z vso skrbjó.

Že ko se druzih navelićal
Sem, nepotrebnih se prepričal,
Slovenja! komaj te spoznam.
Veliko je rojakov takih,
Ki niso zadnji v drugih vsakih,
In tebe vendar jih je sram!
Ne smem rojaka imenovati,
Kdor tebe noče prav spoznati.
Če drugi noče, hočem sam:

Slovenja! tebi v čast živeti,
Spodobno hvalo tebi péti,
Častiti tebe vsaki čas.
Tud' sester tvojih rad ne zabim,
Prijazno jih na pomoč vabim,
Posebno ki so bliže nas,
Jih ljubim, ker po njih spoznavam,
V njih zakladih poiskavam
Jezika star'ga prav' obraz.

Naj drugim druga reč dopade,
Nevredni naj častí si krade.
Bogastva skopnik naj želí.
Častí naj grške kdo pisarje,
In lepih znajdkov vse zidarje,
Njih rod bogovski naj storí!
Latinski jezik naj si hvali,
Naj bo v resnici, naj bo v šali,
On, komur se najboljši zdí!

Naj drugi slavo sebi snuje,
Če matern' jezik zaničuje,
Od drugih več, kot svoj'ga vé;
Francoza, Nemca ino Laha,
Angleža Krajnci že od straha
Zavolj jezika naj časté.
Jezikov ptujih vse lastnosti
Njih lepih misel visokosti
Nevredni svoj'ga naj slavé!

Naj bo škriconov in pisarčkov,
In več neumnih takih jančkov
Jeziček nagel še takó,
S katerim jezik svoj teptajo,
In zaničvanje mu ragljajo,
Opravljati ga dost vedó.
Da Krajna jih je porodila,
Nevredne s kruhom odhranila,
Naj malopridne — sram jih bo!

Ne pravim s'cer, da ni noben'ga
V otrocih tvojih dost pošten'ga,
Ki tebe, Mati, prav pozná;
Z veseljem smem ti še povedat',
Sinov da tvojih ni pregledat',
Po kterih tvoja čast miglja;
Lepé že luči, kot danice
Vedrijo nam že tvoje lice,
Svetlost da slave te obdá.

Že mal' je v tebi ptuj'ga sneta,
Slovenskega si polna cvéta,
Te sester sram ne more bit'.
Pa kaj pomaga? — kdo verjame?
Resnica če se prav uzame,
Je cvét; al sád je še zakrit.
U novem stanu, stan' lepoti
Tičí v možganov še tamnoti
Obraz ponovljen tvoj zavit.

Kaj, ako skopnik dnar nabira,
V železne škrinje ga zapira,
Komú se kaj pomaga s tem?
Molčati moram, če me vpraša
Slovenski znanec: „Kaj odlaša
Slovenja skazat' se ljudém?
Učeni jo preradi imajo,
Ljudem je, pravim, še ne dajo,
Bahajo ž njo, to dobro vém.

Ah! zdaj se vendar enkrat skaži!
Sirote svoje potolaži!
Že dôba bo, — se meni zdí.
Glej! dokler si, Slovenja, spala,
Nemarno potlej še dremala,
Se čudo pri sestrah godí.
Poprašam Rusa: „Kaj imate?
Polnočni vi! vsi kaj veljate?
Al tudi vaša Vila spí?“

„Neumnež“, pravi, „al se mešaš?
Al že v slabosti uma pešaš?
Nam knjige naše prav slové.“ —
Srbljana že ne bom poprašal,
Z odgovorom ne bo odlašal,
Nasitil bo mi vse željé:
Vsih učenost bo bukve kazal,
Ki jih je z branjem že zamazal,
Poreče: „Kaj pa vi možjé?“

„Jeziku naš'mu ni ga para,
Za druz'ga potlej kdo kaj mara?
Za pesmi ni ga bolj'ga več:
Spričuje gôra, log, dolina,
Zelena vsaka to ledina,
Srbljana vsaki vojni meč.“
Tam strašne vojne se pojějo,
Vojšakom pesmi slavne tkějo
V domači šegi prav všeč.

Hrvat še pravi, da ni zadni,
Da ni pospaval v senci hladni,
Da ni tako nemaren bil,
Da zgodaj že se je oziral,
Besede svoje v bukve zbiral,
Bukvarnice skrbno polnil.
Še prašam Čeha, Dalmatinca,
Pri njih rastó predobre vinca,
Da b' se jeziku venc ne víl.

Slovenja! kje s' takrat medlela?
Je stara mati te zakléla?
Da t' rod nikolj nesmé slovét'?
Al od natore si tak lena,
Hudó tak mrzla in ledena,
S teboj da ni b'lo nič začet?
Že davno so te zapustile
Slavenske druge pridne Vile,
Slovijo že po celem svet!

Ko pozno si se predramila,
Ošabnost te je omamila;
Si mislila storit' na mah,
Vse kar poprej si zamudila,
Koljkanj starine pozabila.
Če prav premislim, me je strah!
V tamoti grdi si tičala,
Domačo rudo zaničvala,
Otresala zlató si v prah.

Prenaglo si obračat' jela,
Poslušat' sester nisi htela,
Pa star'ga več b'lo najti ni.
Kaj druzga b'lo je zdaj storiti,
Besede mógla si nam liti,
Noben'mu znane, kot se zdí. —
Al nagla hitrost ne pomaga,
Prehitro z dobrim se ne zlaga,
Ošabnost malo tud storí.

Si mislila, da je storjeno,
Kar dolgo b'lo je zamujeno,
Če le besed zadosti bo.
Pa glej! so jeli godrnjati,
In proti tebi ustajati,
Opravljat' te zadost grdó,
Ki starega se raj' držijo,
Novine take ne trpijo,
Od tebe slišat ne dadó!

Poprav'la da bi svoje zmote,
Spreobrnila vse si kote,
Le kter bi lék tù boljši bil.
Ničemernost si zdaj spoznala,
Pomoči pri sestràh iskala,
Studenec poln besedníh žil!
Al kaj pomaga? — Roj neznancov:
„To jezik naših starih Krajncov
Nikoli ni!“ — je grozno vpil.

„Bo mar pečal se kdo s hrvaškim?
Nikoli! vselej raje s laškim;
Kaj nam potreba je tegá?“
Das'ravno še ne vé Gorenec,
Kaj večkrat pravi prost Dolenec;
In vendar — Krajnca sta obá,
Meščan gorjancu naj kaj pravi,
Tud' Nemca zraven naj postavi —
Bo vsak razumel — pol blodá!

Zatoraj naj se povzdiguje,
Jezike svoje naj steguje
Mrčesa ptuj'ga voljni roj.
Al stanovitna ti le bodi!
Srčnost — Slovenja! — naj te vodi,
Premagaj njih jezika boj.
Prijazno skaži jim dobroto,
Ne pelji jih u drugo zmoto, —
In vse podalo bo se koj.

Takrat se bomo veselili,
Na zdravje tebi vince pili,
Pa tudi kaj zapeli vmes.
Roke prijazno podajali,
In brate vse nas imenvali,
Tačas vsi bomo čez in čez;
Ne bo nikdó debelo gledal,
Če prav slovensko bom povedal:
Pomozi Bog, da to bo res!!

Vred.

*) V „besedi“ Ipavski čitana, kakor je bilo v poslednjem listu rečeno.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.